

L.F. 12/11-04.

Forsen som grötgruva

Inte långt från Stenkullens järnvägsstation finns vid Säveån en byggnad som har många år på nacken.

Byggnadens kulturella och historiska värde är stort. Hillefors kvarn har genomlevt depressionen och två världskrig.

Den förtärande effekten som naturens enorma krafter och en nonchalant ny generation kan ha på den här typen av byggnader har dock inte rubbat dess styrka.

Idag är byggnaden ett museum. Men för inte så längesedan användes vattenkvarnen till att tillverka havregryn.

Det hela började år 1888 då den bortlidne Andreas Andersson fick forsén i Säveån och ett markområde avstyckat från Hunsstugan. Då byggdes det första dämmet i ån. 1894 stod dammbyggnaden klar.

Med en fallhöjd på hela 2,22 meter var detta en enorm förändring för Stenkullen.

Fem år senare hade Hillefors bytt ägare. Det var Fridolf Johansson, farfadern till den nuvarande ägaren Bengt Hillefors, som anlade grynkvarnen år 1899.

Sin kraft fick kvarnen från vattnet i Säveån som gjorde det möjligt att driva en havregrynkvarn, en benstamp och en såg. Benstampen som användes i början av 1900-talet krossade ben till benmjöl som man blandade med kalk för att använda det som gödning.

Sågen blev en bra inkomst för arbetarna som även kunde använda spillprodukterna. Spillprodukterna från sågen användes till att elda i vedpannan så att man kunde

ångtorka havregrynen.

Benstampens användning tog slut redan 1930, men sågen användes ända in till mitten av 60-talet. Kvarnen rensar först havren från skräp. Med ånga torkas havren innan man skalar den i en maskin.

Den fettfyllda spetsen på kärnan sorteras bort så att havren inte ska härskna. Sen efter alla dessa moment så pressar man havren till havregryn. Efter en paketering har man en färdig slutprodukt som används bland annat till att göra gröt.

Återuppbyggdes

Från början var kvarnen byggd i trä, men efter bränderna år 1905 och 1909 återbyggdes kvarnen i tegelsten.

Sedan dess har lite skett i grynkvarnens arkitektur. Bland de små förändringarna märks några tillbyggnader som har skett som till exempel kraftstationen samt norra och södra flyglarna.

Bengt Hillefors, började arbeta i kvarnen 1962. Den unge Bengt hade precis tjänstgjort i lumpen innan han tog upp det arbete som han har sysselsatt sig med hela sitt liv.

Man ser att det är många minnen som väcks till liv när Bengt blickar bort mot ån genom fönstret samtidigt som han berättar om sin arbetsfyllda ungdom.

Hillefors grynkvarn är den enda vattendrivna grynkvarnen i Sverige vilket gör byggnaden unik i sitt slag. Det var snart 18 år sedan som man slutade göra havregryn och arbetet idag består mest i att bevara det arvet från industrialiseringen som kvarnen är. Idag ägs kvarnen av museiföreningen.

Ett minne av tiden då man använde forsén som grötgruva.

DAN PETTERSSON